

KAYBOLAN BİYOLOJİK ZENGİNLİKLERİMİZ:

“SOYU TÜKENEN MEMELİLER”

Doğa bilimleri ile ilgili yerli ve yabancı pek çok bilimadaminin üzerinde fikir birliğine vardığı şekilde Anadolu dünyanın en ilginç ve en güzel kara parçalarından birisi. Jeolojik devirler boyunca geçirdiği değişimler sonucu coğrafik olarak çok ilginç bir şekilde konumlanan Anadolu, faunası (hayvan topluluğu) bakımından dünyanın diğer bölgelerinden farklı ve zengin. Bununla birlikte eskiden çok daha zengin bir hayvan topluluğuna sahip olduğumuz kesin. Bunu da geçmişte ve günümüzde yapılan faunistik ve palaentolojik çalışmalardan anlıyoruz.

ANADOLU'da yapılan paleontolojik çalışmalar ülkemizin jeolojik devirlerdeki biyolojik çeşitliliği ve yaban hayatı bakımından ilginç veriler sunuyor. Kahramanmaraş'ta yapılan bir çalışmada bulunan ve şu anda MTA Tabiat Tarihi Müzesinde sergilenen fil fosili, bir zamanlar Anadolu'da filin de yaşadığını gösteriyor. Bilimsel adı *Elaphas indicus* olan ve Maraş fili adı verilen bu fil türünün günümüzden yaklaşık 3.000 yıl kadar önce yaşadığı sa-

nılıyor.

Bunun yanı sıra, Anadolu'nun pek çok bölgesinde Zürafa, Mamut, Su aygırı ve Gergedan fosillerine rastlanıyor.

Yine bugün belgesellerde ya da hayvanat bahçelerinde gördüğümüz ve sadece Afrika'ya veya Asya'nın bize çok uzak kısımlarına özgü olduğunu sandığımız yaban hayatına ait türlerin pek çoğunun, bir zamanlar Anadolu'da da yaşadıkları biliniyor.

Vahşi Kediler

Bu hayvanların başında vahşi kedi türleri geliyor. Vahşi kediler deyince de doğal olarak ilk aklı gelen, kedigillerin ve diğer tüm hayvanların en güçlüsü Aslan (*Panthera leo*). Günümüzde pek çok yerde ortadan kalkan ve sadece Afrika'da bulunan aslanların *Panthera leo persica* (İran Aslanı) alttürü eskiden İç Anadolu'nun bir kısmı, Güney ve Doğu Anadolu bölgelerini içine alacak şekilde Anadolu'da da geniş yayılış alanına sahipken, daha son-

raları ülkemizde soyları tükenmiş. Aslanların konu edildiği pek çok süslemelere geçmiş dönemlere ait ya da günümüz sanat eserlerinde ve Anadolu'da dokunan kilim motiflerinde rastlamak mümkün.

Tıpkı Aslanlar gibi ülkemizde daha önceleri yaşamış olan diğer vahşi kedi türleri de Kaplanlar (*Panthera tigris*) ve Çitalar (*Acinonyx jubatus*). En yırtıcı kedi türlerinden biri olan kaplanların ülkemizde yaşamış olan alttürü *P. tigris virgata*. Bunlarda son olarak 1970'li yıllarda, yani yaklaşık 30 yıl önce yurdumuzda, Güneydoğu Anadolu bölgesinde Hakkari, Şırnak-Uludere, Çukurca çevresinden yakalanmışlar. Yakın bir zamana kadar bunun ülkemizdeki son kayıt olduğu sanılıyordu. Ancak, 2002 yılında Silopi'de, 2003 yılında da Şırnak'ta kaplan görüldüğü basında yer aldı. Eğer doğrulanırsa, anavatanı anadolu Dicle havzası olan bu büyük kedilerin yeniden ülkemizde görülmesi çok sevindirici olacak.

120 km'ye ulaşabilen hızları ile en hızlı karasal hayvanlar olan Çitalar da önceleri Afrika, Türkiye, Türkmenistan ve Hindis-

Acinonyx jubatus

Panthera tigris

Lynx lynx

Karakulak (Caracal caracal)

Panthera pardus

Panthera leo persica (İran Aslanı)

Felis chaus

Ulugayik
(*Cervus elaphus*)

Alageyik
(*Dama dama*)

tan'da yaşamışlar, fakat daha sonra pekçok bölgede soyları tükenmiş. Asya Çitısı olarak bilinen *Acinonyx jubatus venaticus* alttürüne ait örnekler ülkemizde 19. yüzyılın sonlarında güneydoğu Anadolu'da görülmüşler. Ayrıca, padişahların av sahnelelerini gösteren Osmanlı dönemine ait pekçok minyatürde bu hayvanlara rastlanması Anadolu'da yaşadıklarının bir göstergesi.

Leoparlar (*Panthera pardus*) Anadolu'da yaşamış, hatta hâlâ yaşadığına ilişkin önemli kanıtlar bulunan yırtıcı memelilerden bir başkası. 1,5 m kadar olan boylarıyla leoparlar ülkemizde yaşadığı bildirilen en iri vahşi kedilerden birisi.

Panter ya da Pars da denilen leoparlar daha önceleri Afrika, Çin, Türkmenistan, Transkafkasya'ya kadar pek çok alanda yaşıyorlarmış. Ancak, bugün pek çok yerde soyları tükenmiş. Yurdumuzda yaşayan ve bilimsel çevrelerde Anadolu Leoparı ya da Anadolu Parsı olarak bilinen *Panthera pardus tulliana* alttürü, eskiden Anadolu'da pekçok bölgede görülmüş. Ancak günümüzde sayıları çok az. Bugün Güney Ege ile Batı Karadeniz ve Hakkari ili civarında hâlâ zaman zaman görülmüyorlar. Ayrıca bu bölgelerde dışkılarına ve izlerine rastlanması, yine yaşıyor olduklarının bir işareti. Ancak, sayılarının ülkemizde birkaç tane kadar olduğu sanılıyor.

Sayıları çok azaldığı için bu hayvanların ülkemizde de soylarının tamamen tükendiği sanılmış. Ancak, yapılan çalışmalar ve gözlemler, leoparların ülkemizde hâlâ yaşıyor olabileceğini gösteriyor. Bu türün ülkemizde yaşadığına dikkat çeken iki Alman biyolog Riffel ve Ulrich 1985-1992 yılları arasında güneybatı Anadolu'ya yaptıkları gezilerden birinde 1992 baharında Termessos Milli Parkı'nda büyük bir olasılıkla bu hayvanlara ait olduğunu sandıkları dışkıya rastlamışlar. Ancak, yaptıkları tüm incelemelere rağmen, 1 ya da 2 hafta önce yapıldığını tahmin ettikleri bu dışkının çevresinde herhangi bir beslenme izine rastlayamamışlar. Yine bu ziyaretlerinde çevrelerinde yaptıkları gözlem ve görüşmeleri de rapor eden bilimadamları, özellikle Alanya çevresinde ve Kaş'ta bu türe ait bireylerin görüldüğüne dair bilgileri de kaydetmişler.

Aynı bilimadamlarına göre çok küçük bir popülasyon Finike-Antalya ve Alanya civarında hâlâ bulunmakta. Bunun yanında, vurularak öldürülen Leoparlara ait yakın kayıtlar var. Bolu Dağı'nda 1967 yılında bir bireyin vurulduğu biliniyor. 1974 yılında Beypazarı'nda vurulan bir Leopar da doldurulmuş olarak şu anda MTA Genel Müdürlüğü Tabiat Tarihi Müzesi'nde sergileniyor. 1989 yılında Kaş yakınlarında da bir Leopar vurulduğu, yine Riffel ve Ulrich tarafından rapor edilmiş.

Yurdumuzda yaşayan orta boy kedilerden Vaşaklar (*Lynx lynx*) dünya üzerinde geniş yayılışa sahip kedi türlerinden birisi. Avrupa, Asya ve Kuzey Amerika'da yaygın olarak görülmüyorlar. Ülkemizde yaşayan vaşakların alttür olarak Kuzey Kafkas vaşağı olarak bilinen *Lynx lynx dinniki* olduğu sanılıyor. Kuzey-Güney Anadolu ve Ege başta olmak üzere, yurdumuzun hemen her bölgesindeki dağlık kesimlerde bu hayvanlara rastlanıyor. Ancak sayıları geçmişe oranla çok azalmış ve azalmaya devam etmekte. Bunun yanında özellikle Karadeniz bölgesinde görülen Benekli vaşak (*Lynx pardina*) için de aynı durum geçerli.

Vaşağa benzeyen ama renkleri, kuyruk ve ayak yapıları ile onlardan farklı olan Karakulaklar (*Caracal caracal*) da ciddi tehdit altında. Bilimsel isimleri, Türkçe isimlerinden yani "Karakulak" kelimesinden köken alan bu hayvanların kulakları siyah olduğu için bu adı alıyorlar. Karakulaklar nadir rastlanan bir kedi türü.

Dünya üzerinde Batı Asya'dan Hindistan'a, Kuzey ve Doğu Afrika'ya kadar yayılış gösteriyorlar. Ülkemizde ise *Caracal caracal schmitzi* alttürü Ege, Akdeniz, Güneydoğu Anadolu illerimizde bulunuyor. Tıpkı çok yakın akrabaları vaşaklar gibi bunlarda "endangered" yani soyu tehlike altında bulunan türler arasında ve sayılarının ülkemizde, belki de onlara ifade edilebilecek kadar azaldıkları sanılıyor.

Ülkemizde yaşayan diğer bir vahşi kedi türü, Saz Kedisi ya da Bataklik Vaşağı olarak bilinen *Felis chaus*. Bunlar orta irilikte bir köpek büyüklüğündeler. Vaşaklara benzedikleri ve suya yakın bölgelerde yaşadıkları için bunlara bataklik vaşağı deniyor.

Dünyada Doğu Avrupa'dan başlayarak Hindistan, Türkmenistan ve Mısır'a kadar olan bölgelerde yayılış gösteriyorlar. Türkiye'de ise Ege, Akdeniz, Karadeniz, İç, Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerimizden kayıt var. Ülkemizde yaşayan alttür, Do-

Karaca
(*Capreolus capreolus*)

ğu Akdeniz alttürü olarak bilinen *Felis chaus furax*.

Afrika ile birlikte Suriye ve Arabistan'da yaşadığı için Arap vaşağı adını alan *Felis ocreata*'da yasalarla korunan bir tür. Bu hayvanlar da yaşam yeri olarak saz kedileri gibi bataklik, göl ve nehir kenarlarını ve seyrek çalılarla örtülü alanları tercih ediyorlar. Yurdumuzda Güneydoğu ve Doğu Anadolu bölgesinin güney kısımlarında yaşıyorlar.

Ülkemizde ormanlık ve çalılık alanlarda görebileceğimiz bir diğer kedi de, evcil kedilerin atası olan *Felis silvestris* yani yaban kedileri. Bunlar ev kedilerinden biraz daha iriler. Vücutları ev kedilerine göre daha tombul, kılları daha sık ve kalın.

Evcil kediler, eski Mısırlılar tarafından Afrika'da yaşayan *Felis silvestris libyca* alttüründen evcilleştirilmiş. İskandinav ülkelerinden Çin ve Afrika'ya kadar yayılış gösteren yaban kedilerinin *Felis silvestris silvestris* ve Kafkas yabankedisi olarak bilinen *Felis silvestris caucasica* alttürlerine ait bireyler ülkemizde tüm ormanlık alanlarda görülmekte. Ancak, saz kedileri ve yabankedilerinin sayılarının geçmişe göre çok azaldığı biliniyor.

Geyikler

Çifttoynaklı memelilerden geyikgiller ailesinin 3 türü ülkemizde de bulunuyor. Bunlar, Ulugayik (*Cervus elaphus*), Alageyik (*Dama dama*) ve Karaca (*Capreolus capreolus*).

"Kızılgeyik" adı da verilen Ulugeyikler dünya üzerinde Avrupa'da, Kırım, Ukrayna, Kafkasya, İran'ın kuzeyi, Afganistan, Afrika'da Tunus ve Cezayir'de yayılış gösteriyorlar. Türkiye'deki doğal yayılış alanları Trakya, Karadeniz ormanları, İç Anadolu'nun kuzey kısmı, Eskişehir, Kütahya ve Afyon çevresindeki ormanlar, Artvin civarı ve Doğu Anadolu ormanları. Ancak, yurdumuzda önceleri çok geniş yayılışa sahip olan bu türün sayıları çok azalmış. Günümüzde sadece Eskişehir ve çevresindeki ormanlarda, Ilgazlar'da ve Antalya çevresinde görülmüyorlar. Şu anda avlanmaları yasak türler içinde yer alıyorlar. Eskişehir'in Mihalicçık ilçesinde bulunan Çatacık ormanlarında koruma altına alınmışlar. Soylarının devamı için bu şekilde Anadolu'nun uygun olan diğer bölgelerinde de üretilmeleri gerektiği düşünülmüyor.

Diğer bir adı "Yağmurca" olan Alageyikler, dünya üzerinde Avrupa ve Asya'da yayılmışlar. Ülkemizdeyse Akdeniz kıyılarındaki ormanlarda, İzmir ve Gonen'de, Trakya'da Keşan civarında bulunuyorlar. Adana çevresinde de görülmüyorlar. Yurdumuzda soyları tükenme tehlikesiyle karşı karşıya. Antalya Düzlerçamı bölgesinde koruma altına alınan birkaç Alageyik'in üretimi sonucunda gün-

Yırtıcılar:

Bunların yanısıra vahşi kediler dışında ülkemiz yaban hayatına ait yırtıcı memeli türlerinden Tilki-ler (*Vulpes vulpes*), Sırtlanlar (*Hyaena hyaena*), Bozayılar (*Ursus arctos*), Kurtlar (*Canis lupus*) da sayıları azalan türler arasındalar.

Tilkiler Palearktik ve Nearktik bölgede yayılış gösteriyorlar. Kuzey Amerika, Avrupa ve İngiltere, Tüm Asya ve Japonya'da yaşıyorlar. Kuzey Afrika'da ise birkaç popülasyon halinde bulunuyorlar. 19. Yüzyılda Avustralya'ya da girmişler.

Ülkemizde tüm bölgelerde bulunan Tilkilerin en büyük düşmanları insanlar. Kürkleri çok değerli olduğu için çok sayıda tilki avlanıyor.

Sırtlanlar ise dünyada Asya'nın güneybatısı ve ile kuzey Afrika'da yayılış gösteriyorlar. Yurdumuzda Marmara'nın güneyi, Ege, Akdeniz ve Güneydoğu bölgelerimizde küçük popülasyonlar halinde bulundukları sanılıyor. Yaklaşık 30 yıldan bu yana Anadolu'da hiç görülmeyen bu türe ait bir birey en son 2004 yılının hemen başında Hatay'ın Altınözü ilçesi yakınlarında köylüler tarafından yakalandı ve daha sonra tekrar doğaya salındı. Anadolu'da sayılarının çok azaldığı bilinen bir gerçek. Bu yüzden tilkilerle birlikte bunların da yasalarla ciddi şekilde korunmaları önerilmekte.

Bozayılar Avrupa'dan Kuzey ve Orta Asya'ya ve İsrail'e kadar yayılmışlar. Şu anda Avrasya'da 70.000'i eski Sovyetler Birliği topraklarında olmak üzere 100.000 Bozayının bulunduğu sanılıyor. Ay-

Tilki
(*Vulpes vulpes*)

Sırtlan (*Hyaena hyaena*)

Bozayı (*Ursus arctos*)

Kurtlar (*Canis lupus*)

rica Kuzey Amerika'da da bulunan Bozayıların 1900'lü yıllarda ABD topraklarında 100.000 kadar olan sayılarının bugün 1.000'in altına düştüğü sanılıyor. Kuzey Afrika'da ise soyları tükenmiş. Ülkemizde de Anadolu'nun hemen her bölgedeki ormanlık alanlarda bulunuyorlar. Yoğunlukları Doğu Anadolu ve Doğu Karadeniz'de daha yüksek.

Dünya üzerinde Avrupa, Asya'nın özellikle kuzey kıyıları, Japonya ve Kuzey Amerika'da yayılış gösteren, ülkemizde ise hemen tüm bölgelerde görülen kurtların-

da sayıları azalıyor. Anadolu insanının "canavar" adını verecek kadar zararlı bildiği bu hayvanları korumaya yönelik ciddi bir önlem bugüne kadar alınmamış. Ama gelecekte bazı Avrupa ülkelerinde olduğu gibi ülkemizde de bu türün yasalarla korunması gerekebilir.

Sansargillerden Korkarca (*Mustela putorius*), Alacasansar (*Vormela peregusna*), Ağaçsansarı (*Martes martes*), Susamuru (*Lutra lutra*) gibi türlerin de gerek çevre kirliliği gerekse avlanma nedeniyle sayılarının giderek azaldığı bilinmekte.

müzde yüzlerce sayıya ulaşmışlar. Aynı şekilde Manavgat-Gökova'daki koruma istasyonunda da güven altındalar.

Karacalar, Avrupa'nın ve ülkemizin en küçük gevik türü. Dünya üzerinde Avrupa ve Asya'da, İran ve Kuzey Irak'ta bulunuyorlar. Ülkemizde daha çok tüm Karadeniz ormanlarında, Trakya ve Ege'de, Doğu'da Kars ve Erzurum çevresindeki ormanlarda ve Suriye sınırında yaşıyorlar. Bunun yanında diğer bölgelerden de kayıtlar var. Ancak, avlanma nedeniyle bunların sayısı da çok azalmış durumda.

Koruma Çalışmaları

Soyu tükenme tehlikesi bulunan türler, yaklaşık 30 yıldan beri bazı değişimlerle birlikte eski adı Uluslararası Doğayı ve Doğal Kaynakları Koruma Birliği, şimdiki adı Dünya Doğayı Koruma Birliği olan IUCN (International Union for the Conservation of Nature and Natural Resources) tarafından ha-

zırlanan Red Data Book'da (Kırmızı Liste) yayınlanıyor. Bu listedeki kategoriler;

EXTINCT (EX): Soyu tükenmiş.

EXTINCT IN THE WILD (EW): Vahşi doğada soyu tükenmiş, sadece kültür ortamında ya da özel ortamlarda yaşıyor.

CRITICALLY ENDANGERED (CR): Çok yüksek risk altında.

ENDANGERED (EN): Yüksek risk altında.

VULNERABLE (VU): Kısa bir süre sonra risk altına girebilir, zarar görebilir.

LOWER RISK (LR): Düşük risk altında. 3 alt başlığa ayrılıyor.

1.Conservation Dependent (cd): Korunma programına bağlı, korunması gerekli.

2.Near Threatened (nt): Tehlikede değil ama önlem alınmazsa tehlike altına girebilir.

3.Least Concern (lc): En az risk taşıyan.

DATA DEFICIENT (DD): Yetersiz veri. Durumu bilinmiyor.

NOT EVALUATED (NE): Herhangi bir değeren-

dedilen yabanikeçiler ile evcil koyunun atası olan ve şu anda sadece Konya Bozdağ'da bulunan ve bu bölgede koruma altına alınan yabankoyunları da tehlike sınırları içinde olan türler. Bu yüzden bu türlerin yasayla korunmalarına ve üretilmelerine devam edilmesi, yok olmalarını önlemek için izlenecek en iyi yol. Tabii bu arada doğal yaşam alanlarındaki günümüz yayılışlarının iyi belirlenmesi ve

dirme yapılmaması, henüz değerlendirilmemiş.

Bunun yanısıra, tehlike altında olan türler WCMC (World Conservation Monitoring Centre-Dünyanın Korunmasını İzleme Merkezi) tarafından izlenmekte. UNEP (United Nations Environment Programme-Birleşmiş Milletler Çevre Programı) kuruluşu olan bu merkez UNEP, IUCN ve Dünya Doğayı Koruma Vakfı olan WWF (World Wildlife Fund) ile ortak çalışmalar yürütüyor.

Nesli tehlike altında olan türleri korumaya yönelik bir sözleşme de, BERN sözleşmesi. Avrupa'nın Yaban Hayatı ve Yaşam Ortamlarını Koruma Sözleşmesi (Convention on the Conservation of European Wildlife and Natural Habitats) olan bu sözleşmede tehlike altında olan türler SPFS (Strictly Protected Fauna Species-Keskinlikle korunması gereken Hayvan türleri) ve PFS (Protected Fauna Species-Korunması gereken hayvan türleri) şeklinde gruplara ayrılarak iki ek altında toplanmış.

Tüm hayvanlarla ilgili en büyük uluslararası koruma sözleşmesi ise, 1 temmuz 1975'te yürürlüğe

Yabani Koyun ve Keçi

Yine çifttoynaklı memeliler içinde incelenen Yaban keçileri (*Capra aegagrus*), Dağ keçileri (*Rupicapra rupicapra*), Yaban Koyunları (*Ovis gmelini anatolica*) ülkemizin doğal türleri arasında. Özellikle Doğu Karadeniz ve Doğu Anadolu'da görülen dağkeçileri, bugüne kadar tüm bölgelerimizde kay-

Yaban Koyunu(*Ovis gmelini anatolica*)

Yaban keçileri
(*Capra aegagrus*)

Dağ keçileri
(*Rupicapra rupicapra*)

Ceylan (*Gazella subgutturosa*)

Denizel Memeliler

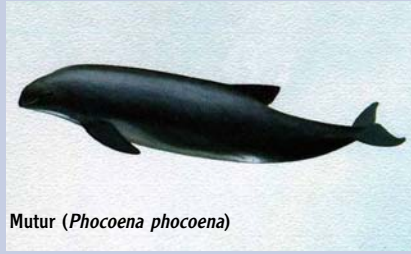
Yine denizel memeli türlerinden bazı balina ve yunus türleri alarm veren hayvanların başında geliyor. Özellikle ekonomik önemleri nedeniyle geçmişte çok fazla avlanmış balina ve yunus türleri ile foklar hızla yok oluyor. Ülkemizin tüm denizlerinde en sık ve bol bulunan memeli türleri yunus (*Delphinus delphis*), mutur (*Phocoena phocoena*) ve afalina (*Tursiops truncatus*). Geçmişte bu türler dünyada ve ülkemizde çok fazla avlanmışlar. 1971 yılında Türkiye’de 88.000 kadar yunus avlandığı literatürlerde kayıtlı. Şu anda yoğunlukları çok düşük olmasa bile, hızla azaldıkları ve yakın bir gelecekte tehlike sınırına yaklaşabilecekleri de biliniyor.

Bunların yanısıra Akdeniz’de görülen kaşalot (*Physeter catodon*), beyazburunlu yunus (*Lagenorhynchus albirostris*), yuvarlakbaşı yunus’ların (*Grampus griseus*) sayılarının hızla düştüğüne dair pek çok kanıt var.

Çok seyrek de olsa Akdeniz’e giren ve zaman zaman ülkemiz sularında da görülebilen mavi balina (*Balaenoptera musculus*), fin balinası (*Balaenoptera physalus*), gagalı balina (*Ziphius cavirostris*) ve kürebaşı yunus (*Globicephala melana*)’ların sayıları da tüm dünyada hızla azalmakta.

Yunus (*Delphinus delphis*)

Mudur (*Phocoena phocoena*)

Afalina (*Tursiops truncatus*)

Dünya üzerinde artık birkaç yüz tane kalan Akdeniz fokları, dünyada Kuzeybatı Afrika’da, Kanarya ve Madeira Adaları’nda yayılış gösteriyorlar. Türkiye’de daha çok Akdeniz kıyılarında ve Karadeniz’in güney sahillerinde görülüyorlar.

Kaşalot (*Physeter catodon*)

Beyazburunlu yunus (*Lagenorhynchus albirostris*)

Yuvarlakbaşı yunus (*Grampus griseus*)

Balıkçıların ağlarını parçaladıkları için balıkçılar tarafından öldürülüyorlar. Ayrıca turizmin yaygınlaşması ve buna bağlı olarak yaşam alanlarının bozulması da sayılarının azalmasının bir başka nedeni.

giren ve ek listelerinde yer alan 30.000’den fazla bitki ve hayvan türünün uluslararası ticaretini düzenleyen CITES (Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora).

CITES, et, deri, post ya da başka nedenlerle ticareti yapılan hayvanların soyunu korumaya yönelik bir sözleşme ve “Soyu Tehlikede Olan Yabani Bitki ve Hayvan Türlerinin Uluslararası Ticaretine İlişkin Sözleşme” anlamına geliyor. Bu sözleşmede soyu tükenme tehlikesi bulunan türler, üç ayrı kategoriye ayrılmış eklerde (Appendix I, II, III) yer alıyor. Bunlardan;

Ek-I: Soyları tükenme tehdidi ile karşı karşıya bulunan türlerin bulunduğu ek. Bu yüzden bu gruba giren türlerin uluslararası ticareti sıkı kontrole tabi. Bu ticarete sadece ayrıcalık durumlarda izin verilmesi söz konusu. Büyük maymunlar, mavi balina,

kaşalot, aslan, kaplan, çita, leopar, karakulak, bozayı, alageyik CITES’in I. ekine dahil edilerek koruma altına alınan türlerden bazıları.

Ek-II: Ek I’deki gibi nesilleri mutlak olarak tükenme tehdidiyle karşı karşıya olmamakla birlikte, nesillerinin devamıyla bağdaşmayan kullanımları önlemek amacıyla ticaretleri belirli esaslara bağlanan türleri içeren ek. Örneğin kutup ayıları ve Asya kobra ları bu grup içinde.

Ek-III: Global düzeyde tehdit altında bulunmayan türleri içine alan ek. Sözleşmeye taraf olan herhangi bir ülkenin, kendi yetki alanı içinde düzenlemeye tabi tuttuğu ve aşırı kullanımını önlemek veya kısıtlamak amacıyla ticaretlerinin denetime alınmasında diğer ülkelerle işbirliğine ihtiyaç duyduğunu belirttiği bütün türleri kapsıyor. Örneğin, Bengal tilkisi ve maunlar bu ekte yer alıyor.

Böcekçiller, Kemiriciler ve Uçan Memeliler

Böcekçil memelilerden kirpiller (*Erinaceus concolor*) ve oklukirpiller (*Hystrix indica*) tehlike altında

Kirpi (*Erinaceus concolor*)

Oklukirpi (*Hystrix indica*)

olan türler arasındalar.

Tüm bölgelerimizde yaygın olan kirpi ile Marmara, Ege ve Akdeniz bölgelerinde yayılış gösteren oklukirpillerinde popülasyonu yoğunlukları çok düştüğü için yok olma sürecine girmişler.

Yurdumuzda yaşayan iki kemirici türünden Trakya bölgesinde ve Artvin civarında bulunan Anadolu sincabı (*Sciurus vulgaris*) ve hemen tüm bölgelerimizde görülen sincap da (*Sciurus anomalus*) şu an yasayla korunan türlerden ikisi.

Uçan memeliler olarak bilinen yarasalardan nalburunlu yarasa, cüce yarasa, bıyıklı yarasa gibi pek çok türün de soyları tehlikede.

Sciurus anomalus

Anadolu Sincabı (*Sciurus vulgaris*)

CITES kapsamında yer alan bir türün ticaretinin yapılabilmesi için düzenlenmesi gereken izin ve belgeler, ancak sözleşmede belirtilen şartların yerine getirilmesi halinde verilebiliyor. Yapılacak olan ticaretin söz konusu türün soyunun devamına zarar vermemesi, ticareti yapılacak canlıların, yasalara uygun olarak elde edilmiş olması, canlı örnekler söz konusu olduğunda bunların taşınmasının uygun bir şekilde yapılması ve Ek I listesinde yer alan bir türün canlı örneğinin bakımı ve barındırılması için alıcının uygun donanımına sahip olup olmaması sözleşme hükümlerince aranan bazı şartlar. Ayrıca, Ek I listesindeki türlerin ithalatı eğer ticari amaçlarla kullanılmak içinse bu ithalata izin verilmiyor.

Sözleşme şu anda 156 ülkeyi kapsıyor. Türkiye 134. taraf ülke ve sözleşme ülkemizde 22 Aralık 1996 tarihinde yürürlüğe girmiş.

Ülkemizde sözleşmenin yürütülmesinde Çevre ve Orman Bakanlığı, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Yönetim Mercileri olarak, TÜBİTAK ise bilimsel merci olarak belirlenmiş.

Mete Mısırlıoğlu
Eskişehir Osmangazi Üniversitesi
Biyoloji Bölümü

Kaynaklar:

Balkız Ö., Tarih Öncesinden Konuklarımız: Fosiller, Bilim ve Teknik Dergisi, Sayı: 408, 58-60, 2001.

Demirsoy A., Türkiye Omurgalıları-Memeliler, 1997.

Demirsoy A., Genel Zoocoğrafya ve Türkiye Zoocoğrafyası, 2002.

Kuru M., Omurgalı Hayvanlar, 1987.

Masseti M., Wild cats (Mammalia, Carnivora) of Anatolia. With some observations on the former and present occurrence of leopards in south-eastern Turkey and on the Greek island of Samos, 2000.

Masseti M., Note on a Near-Eastern relic population of roe deer, Capreolus capreolus (L., 1758) (Mammalia, Artiodactyla), 2000.

Mısırlıoğlu İ. M., Ormanın Vaşşı Kedileri: Vaşşıklar, Bilim ve Teknik Dergisi, Sayı: 411, 86-87, 2002

Mısırlıoğlu M., Karacalar (Capreolus capreolus), Popüler Bilim, Sayı: 103, 39-40 s, 2002

-Tam 32 Yıl Sonra Anadolu’da Kaplan, Posta Gazetesi, 18.11.2003.

-Çizgili Sırtlan Doğaya Salınacak, Hürriyet Gazetesi, 11.01.2004